

การบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9)
ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลัก วิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา

จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่
แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พอ
อยู่พอกิน

มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้
ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด
แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ
ถ้าเรารักษาความพออยู่ พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

(๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

- ❖ พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่า
- ❖ แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจจะเกิดปัญหาได้
- ❖ ทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน
- ❖ เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

- ❖ หมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ
- ❖ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน คือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป
- ❖ ทรงเตือนเรื่องพออยู่พอกิน ตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ คือ เมื่อ ๔๐ กว่าปีที่แล้ว แต่ทิศทางการพัฒนามิได้เปลี่ยนแปลง

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่า
เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง
ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้
ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี
และประเทศ ไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน
บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...”

(๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ❖ แนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย
- ❖ แนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท
- ❖ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญ
- ❖ ต้องมี “สติปัญญาและความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

การแบ่งพื้นที่เศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรทฤษฎีใหม่

จัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยออกเป็น 4 ส่วน

- ❖ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาได้หลากหลาย
- ❖โดยเฉพาะนำมาใช้ในแง่ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์และเนื้อหาสาระวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเข้ามาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลายเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีลักษณะเนื้อหาที่เป็นองค์รวม ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

❖ การใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อน จนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุ และผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

- ❖ ผลของการพัฒนาในด้านบวก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุและสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น
- ❖ ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย

❖ ผลด้านลบของการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่ตามมา เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบทส่งผลให้เกิดความอ่อนแอทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการสั่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การรวมกลุ่มตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหา และสิ่งสมมาถูกกลืนเลือน และสูญหายไป

- ❖ สิ่งสำคัญ คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทย และสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิมต้องถูกกระทบกระเทือน
- ❖ วิฤตเศรษฐกิจฟองสบู่ และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

- ❖ อัมพล เสนาณรงค์ (2542) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้มีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่น หรือประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อหนี้ให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย เพื่อให้มีรายจ่ายไม่เกินรายรับ
- ❖ สุเมธ ตันติเวชกุล (2543 : 3) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลว่า หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงใหลในวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หันมายุติทางสายกลางในการดำรงชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง

- ❖ เป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ส่งผลให้สามารถใช้หลักการพึ่งตนเองได้ โดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ
 - ❖ 1. **ด้านจิตใจ** ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม เอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
 - ❖ 2. **ด้านสังคม** แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ อยู่บนพื้นฐานของเมตตาธรรม
 - ❖ 3. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมหาทางเพิ่มคุณค่าโดยยึดอยู่บนหลักของความยั่งยืน

❖ 4. ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เฉพาะสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และการพัฒนาเทคโนโลยีของเราด้วย

❖ 5. ด้านเศรษฐกิจ ยึดหลักความพออยู่ พอกิน พอใช้ หลังจากนั้นคิดหารายได้เพิ่มในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงการก่อหนี้และลดความเสี่ยง

❖ กรมวิชาการ (2546 : 160) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการคือ

❖ 1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

❖ 2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้

❖ 3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากิน ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน

❖ 4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

❖ 5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและการปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

❖ 6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับ สิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

❖ 7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่รู้จบ เต็มจนเต็มรวยแบบกะทันหัน เต็มตกงานไม่มี กินไม่มี ใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินไปสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

❖ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549 : 8) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตน และสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

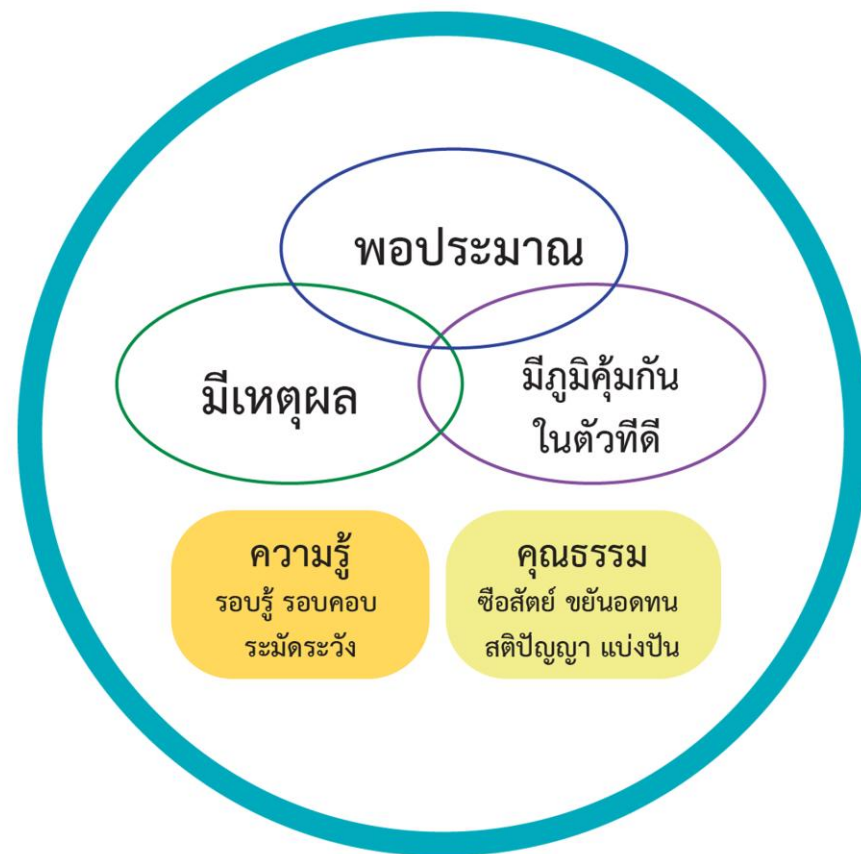
❖ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550 : 6-7) ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ ความมีเหตุผล มีคุณธรรม สร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานามธรรม เป็นหลักคิด หลักการที่มีการประมวล สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อ อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มาที่ไป ความหมายของชีวิต และสังคม

❖ จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า
หมายถึง การดำรงชีวิตด้วยการพึ่งตนเอง โดยการยึดหลักความพอเพียงทั้งด้าน
ความคิดและการกระทำอย่างสมดุล อยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย สามารถ
อุ้มชูตัวเองได้โดยไม่เดือดร้อน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความ
เพียร มีสติปัญญารอบรู้ มีความรอบคอบ มีเหตุผล มีคุณธรรม แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่ง
กัน และกัน มีความสามัคคีปรองดองกันในสังคม ตลอดจนพร้อมรองรับการ
เปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

❖ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจ “กรอบแนวคิด” หรือ“หลักแนวคิด” ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา (กชกร ชำนาญกิตติชัยและคณะ, 2554 : 9-10)

❖ การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทาง
สายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การ
สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบ
กับการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้
(คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549 : 13-17)

หลักพิจารณา

- ❖ 1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย
- ❖ 2 คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติ เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

❖ **3 คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

❖ **3.1 ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

❖ **3.2 ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

❖ **3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล

❖ 4 เจื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

❖ 4.1 เจื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

❖ 4.2 เจื่อนไขคุณธรรม ที่จะเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

❖ 5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

❖ ประจักษ์ บุญอารี (2550 : 38-50) ได้อธิบายองค์ประกอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีลักษณะ ดังนี้

❖ 1. **ความพอประมาณ** คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิต ตัวกำหนดมิติทางเศรษฐศาสตร์ คือ มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค ไม่บริโภคสรรพสิ่งตามเพลิงกิเลส หรือตัณหา ไม่ตกเป็นทาสวัตถุนิยม และบริโภคนิยมด้วยความโลภ และเห็นแก่ตัวจนเกินไป จำเป็นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเพื่อนร่วมโลก และสังคมด้วย ทุกฝ่ายที่จะเกิดความสมานฉันท์ และสงบสุข

❖ **หลักความพอประมาณ** อาจพิจารณาได้หลายมิติ ดังนี้

- ❖ **1.1 ความพอประมาณทางกาย** คือ การบริโภคพอประมาณ รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายด้วยปัญญาเหมาะสมแก่ฐานะรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็รักษาสุขภาพให้ดี อยู่เสมอด้วยการออกกำลังกาย การกินดื่มพอประมาณแก่ความต้องการของร่างกาย เมื่อมีฐานะดีก็ไม่ถูถูกเหยียดหยามผู้ด้อยโอกาส
- ❖ **1.2 พอประมาณทางวาจา** คือ การพูดจาต้องรู้บุคคลและสถานที่ รู้จักสิ่งไม่ควรพูด และไม่ควรพูด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด คิดทบทวนก่อนพูดอะไร
- ❖ **1.3 พอประมาณทางใจ** คือ การเก็บสิ่งต่าง ๆ ไปคิดไตร่ตรองด้วยสติปัญญา ไม่นำสิ่งที่ เป็นปัญหามาคิด ไม่สบายใจ คิดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

❖ 1.4 พอประมาณในการเรียนรู้ โลกยุคใหม่เป็นโลกแห่งการเรียนรู้ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกหนทุกแห่งตลอดเวลา เราจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อสามารถประกอบสัมมาอาชีพ ให้มีรายได้เลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้อย่างเพียงพอ

❖ 1.5 พอประมาณในด้านเทคโนโลยี ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบ กิจกรรมต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ไม่มีราคาแพงแต่ถูกหลักวิชา มีขนาดพอเหมาะกับการผลิต และความสามารถในการบริหาร

- ❖ **1.6 พอประมาณในการลงทุนและผลิต** ได้แก่ การพิจารณาลงทุนที่มีความเสี่ยงน้อย ควรคำนึงถึงความพอประมาณกับกำลังสติปัญญาที่จะบริหารจัดการ ไม่โลภ ไม่เน้นกำไร ในระยะสั้นเป็นหลัก ซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ไม่เอาัดเอาเปรียบลูกจ้าง แรงงาน และผู้บริโภค เน้นการตอบสนองภายในท้องถิ่นแล้วค่อยขยายสู่ภูมิภาค
- ❖ **1.7 พอประมาณในการบริโภค** การบริโภคแต่เพียงพอสอดกับรายได้การบริโภคสรรพ สิ่งทั้งหลายด้วยปัญญา
- ❖ **1.8 พอประมาณในการประหยัด** ต้องรู้จักวางแผนในการใช้จ่าย ไม่ก่อหนี้สินล้นพ้นตัว ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนที่เก็บออม

❖ 1.9 พอประมาณในการมีความสุข ความสุขของมนุษย์ส่วนใหญ่ คือ กามสุข อันเกิดจาก กิเลสกาม คือ โลภ โกรธ หลง และวัตถุกามได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของรวมเรียกว่า กามคุณ 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ซึ่งคนส่วนใหญ่หลงใหลอยู่ แต่ในพุทธองค์ให้เลือกทางสายกลาง ไม่มัวเมาหลงใหลได้ ปลื้มกับกามสุขจนเกินไป

❖ 1.10 พอประมาณในการเสียสละเพื่อสังคม เมื่อเราสามารถพึ่งตนเองได้ควรมียศธรรมประจำใจ คือ พรหมวิหาร 4 อย่างคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อุทิศตนช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม

- ❖ **2. ความมีเหตุผล** การจะคิดอะไร ทำอะไร จึงจะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุให้รอบคอบ คำนึงผลกระทบต่อตนเอง ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการคิดและการทำโครงการ ของรัฐของผู้นำ ผู้ปกครอง บ้านเมือง นักวิชาการและผู้บริหารระดับต่าง ๆ เพราะจะ ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อมมากมาย
- ❖ โดยปกติ ทุกคนทำอะไรย่อมมีเหตุผลเสมอ แต่เหตุผลนั้นจะไม่ถูกต้องเสมอไป ก่อน จะตัดสินใจทำอะไร จึงควรหาเหตุผลจากทุกฝ่ายอย่างรอบด้าน อย่าใช้เพียงความเชื่อ ความถูกใจ หรือการฟังตามกันมาเป็นฐานของการกระทำ ต้องมีการไตร่ตรองตาม เหตุผลให้รอบคอบทุกแง่ทุกมุม สิ่งที่เชื่ออาจเป็นของเปล่า เป็นของเท็จ แต่สิ่งที่เชื่อ ไม่ได้กลับเป็นของจริงแท้ก็มี

❖ สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันของบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะเหตุผลซึ่งมีฐานจากการวิจัย ณ ห้วงเวลาหนึ่ง สิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ ย่อมมีตัวแปรแทรกมากมายจึงควรรับฟังด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบ

❖ 3. มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หากเปรียบระบบเศรษฐกิจของประเทศกับร่างกายมนุษย์ ซึ่งระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำงานร่วมกันผสมกลมกลืน และทุกระบบต้องปกติ จึงจะทำให้ร่างกายแข็งแรงอยู่ดีมีสุข หากระบบใดระบบหนึ่งอ่อนแอ สูญเสียบกพร่องไปก็จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย

- ❖ ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลแล้ว จำเป็นจะต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีพอ จึงจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของชาติได้กระแสนุญนิยมโลกาภิวัตน์อันเชี่ยวชาญ
- ❖ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง “การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงานให้มีสภาพพร้อมต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้อย่างดี”

องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ❖ 1) **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นของฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น
- ❖ 2) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม เกี่ยวกับระดับความพอเจ้านั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
- ❖ 3) **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

❖ การตัดสินใจและเงื่อนไขการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียง ต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรมบนพื้นฐาน คือ

❖ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

❖ 2) เงื่อนไขคุณธรรม จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภและไม่ตระหนี่ มีหลักเหตุผลในการตัดสินใจ และความพอดีเกิดเป็นภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดี

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการศึกษา

- ❖ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปบูรณาการได้ในหลาย ๆ แนว
- ❖ เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในการจัดการศึกษา คือ การทำให้ได้รู้จักการพอเพียง ปฏิบัติอบรม เพื่อทำให้ได้มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 : 162)

❖ **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ** มีความสอดคล้องกับมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 12) ดังนี้

- ❖ 1. จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ❖ 2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา
- ❖ 3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จักประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

- ❖ 4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- ❖ 5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สนใจสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถทำการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเกิดการเรียนอาจเรียนรู้ไม่พร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

- ❖ 6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- ❖ กิจกรรมทั้งหมด ต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาตั้งเป้าหมายให้เกิดการจัดการเรียนรู้ สอนให้เด็ก ฟังตนเองได้ก่อน จนสามารถเป็นที่พึ่งของผู้อื่นในสังคมได้ต่อไป นอกจากนี้ผู้บริหาร และครู สามารถนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และบูรณาการในการจัดการศึกษา และจะต้องมีเป้าหมายหลักที่การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

❖ 1. สถานศึกษาควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

❖ 1.1 มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ ทั่วไป

❖ 1.2 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

❖ 1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม

❖ 2. มีความรู้ และทักษะพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- ❖ 2.1 มีความรู้ และทักษะพื้นฐานการดำเนินชีวิต และการพัฒนาอาชีพการเกษตร และ
จำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและออม
- ❖ 2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน
- ❖ 2.3 สืบสาน และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ❖ 2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

❖ 3. ปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- ❖ 3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนเองที่มีอยู่
- ❖ 3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของความมีสติปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ
- ❖ 3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบ ปฏิบัติตนตามการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
- ❖ 3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องสามารถคิดวิเคราะห์ และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ
- ❖ 3.5 ปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติ มีปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบ และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

- ❖ ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
- ❖ สถานศึกษาควรมีการพัฒนาการบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้
 - ❖ 1. สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา
 - ❖ 2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

❖ 3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 2

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน การจัดการเรียนรู้

❖ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ของครูที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดกิจกรรม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระในหลักสูตรตามมาตรฐานการเรียนรู้ และสอดคล้องกับความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ได้แก่ การพึ่งตนเอง การประหยัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลักสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง

การจัดการเรียนรู้โดยการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

- ❖ สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2550 : 40-46) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนกับ ผู้เรียน วิธีการสอน วิธีการเรียนรู้ ตามหลักประชาธิปไตย จะมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้จากความรู้ ความคิดผู้อื่นเป็นพื้นฐานของการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ ขบคิดพิจารณา เหตุผลด้วยตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ฝึกฝน สร้างทักษะที่ดีที่สุด
- ❖ สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ในช่วงชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ได้โดยมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1

❖ เน้นเด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือเพื่อน รู้จักวิเคราะห์รายรับรายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กรู้เห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึก และนิสัยพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2

❖ ฝึกให้ได้รู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์วางแผน และจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง และครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3

❖ ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจ และวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทาง วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการจัดการชุมชน และในที่สุดแล้ว สามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4

❖ เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ เข้าใจความพอเพียงระหว่างระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมสภาพ ปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แตกแยก หรือสามัคคี เป็นต้น

- ❖ สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่าง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางการดำเนิน ดังนี้
 - ❖ 1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การ เคารพสิทธิมนุษยชน การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก
 - ❖ 2. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และ แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปแบบของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่มด้านการจัดการเรียนการสอน

❖ 2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และสังคมโลก

❖ 2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษาทั้งในรูปแบบของการจัดการโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

❖ 2.3. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

❖ 1) ความรู้(Knowledge)

❖ 2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ

❖ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

❖ 3. สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่าง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อ นำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมใน สถานศึกษา

❖ สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียน การสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

❖ 1. จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอมในโรงเรียนที่เน้นความร่มรื่น ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

- ❖ 2. กำหนดระเบียบพฤติกรรมนิยมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพ ธรรม
นิยมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย
การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ
- ❖ 3. ส่งเสริม และพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติ
กิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาการยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การ
ส่งเสริมความแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ
- ❖ 4. ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัด
นิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยี และอื่น ๆ
- ❖ 5. ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหารครู และบุคลากรในสถานศึกษา

- ❖ 6. จัดโครงการ และกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตน และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ❖ 7. ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทาง ศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาการยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริม ความแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ
- ❖ 8. ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ

❖ 9. ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหารครู และบุคลากรในสถานศึกษา

❖ 10. จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตน และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อ้างอิงจาก อารี ทรงกลด, 2559 : 49-50)

❖ 11. การสร้างบรรยากาศในการเรียนการจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสนุกสนาน ครู นักเรียน มีรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดจะนำไปสู่บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อกลุ่ม ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียร ความอดทน และที่สำคัญยิ่งคือ บรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลกเปลี่ยน/เลือกแนวทางการตัดสินใจอย่างประนีประนอมในกลุ่มที่หลากหลาย การใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

◦ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาวิเคราะห์มาตรฐาน สาระการ
เรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการประเมินผล แหล่ง
เรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีพัฒนาการที่ดี ตลอดจนการ
สะท้อนผลเพื่อนำมาพัฒนาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ต่อไป

23 หลักการทรงงาน

ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

1 ศึกษาข้อมูล
อย่างเป็นระบบ

2 ระเบิด
จากภายใน

3 แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

4 ทำตามลำดับขั้น

5 ภูมิสังคม

6 องค์รวม

7 ไม่ติดตำรา

8 ประหยัด เรียบง่าย
ใช้ประโยชน์สูงสุด

9 ทำให้ง่าย

10 การมีส่วนร่วม

11 ประโยชน์
ส่วนรวม

12 บริการ
รวมจุดเดียว

13 ใช้ธรรมชาติ
ช่วยธรรมชาติ

14 ใช้ธรรม
ปราบธรรม

15 ปลุกป่าในใจคน

16 ขาดทุนคือกำไร

17 การพึ่งตนเอง

18 พออยู่พอกิน

19 เสรฐกิจ
พอเพียง

20 ซื่อสัตย์ สุจริต

21 ทำงานอย่าง
มีความสุข

22 ความเพียร

23 รู้-รัก-สามัคคี

ข้อมูลจาก สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

อินโฟกราฟิกโดย ISDF
มูลนิธิเพื่อสังคม

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

- การที่จะพระราชทานพระราชดำริเพื่อดำเนินงานโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และสอบถามจากราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ครบถ้วน เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงความต้องการของประชาชน

2.ระเบิดจากข้างใน

- ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน มีพระราชดำรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาลีก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก

- ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาก็จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสว่า “...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน... มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อให้ จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรีอทั้งหมด ฉันทไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่ เรียบอกบ้านมันผิดตรงนั้น ผิดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม เอาตกลองรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

4.ทำตามลำดับขั้น

- ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ งานด้านสาธารณสุข เพราะเมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

5. ภูมิสังคม

- "การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน"

6 .องค์รวม

- ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ดังเช่น “ทฤษฎีใหม่” ที่เป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทยในการประกอบอาชีพซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของคนไทยประมาณ ๑๐ – ๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำ การเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น จะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกอย่างครบวงจร คือ แนวทางการดำเนินงานทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1, 2 และ 3 อย่างองค์รวม

7 .ไม่ติดตำรา

- การทรงงานมีลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและ
รอมชอมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ
สภาพของสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำรา
อย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกติดกับวิชาการและ
เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่
แท้จริง คือ “ไม่ติดตำรา”

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

- ทรงประหยัดมาก แม้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ดังนี้ ประชาชนชาวไทยเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้น ทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร ฉลองพระองค์แต่ละองค์ ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน หรือแม้แต่ฉลองพระบาทหากชำรุดก็จะส่งซ่อมและใช้อย่างคุ้มค่า ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำริความตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. ทำให้ง่าย

- ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ที่สำคัญคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง
- คำว่า “ทำให้ง่าย” จึงเป็นหลักคิดสำคัญของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10.การมีส่วนร่วม

- ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้ง ภาครัฐชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้เข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงาน โครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชนด้วย
- วิธีการมีส่วนร่วม พระองค์ทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา โดยหากจะทำโครงการใดจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดกับประชาชนทุกฝ่าย รวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้ว หน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อม จึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้น ๆ ต่อไป

11. ประโยชน์ส่วนรวม

- การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้ ๆ อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้แถมส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

12.บริการรวมที่จุดเดียว

- เป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

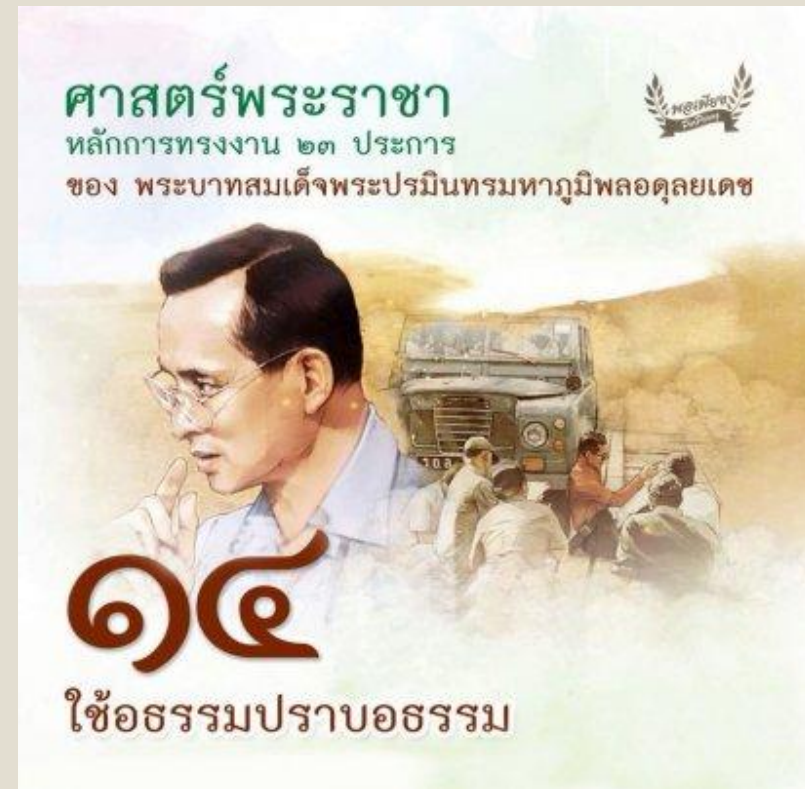
13. ทรงใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติ

- ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติ และต้องการให้ประชาชน
ใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหา
ธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไข
ธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การ
แก้ไขปัญหাপ่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทาน
พระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ปลอ่ยให้
ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง
“การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง” ได้แก่ ปลูกไม้
เศรษฐกิจ ไม้ผลและไม้พื้ น นอกจากได้ประโยชน์ตาม
ประเภทของการปลูกแล้วยังช่วยสร้างความชุ่มชื้น
ให้แก่พื้นดินด้วย พระองค์จึงทรงเข้าใจธรรมชาติและ
มนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม้
ได้อย่างยั่งยืน

14.ใช้อรรถรสปราบอรรถรรม

- ทรงนำความจริง ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาวะที่ไม่ปกติ เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดี ขัปล้นน้ำเสีย เป็นการเจือจางน้ำเสีย ให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติ ของน้ำ

15.ปลูกป่าในใจคน

- เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ดังนั้น การที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. ขาดทุนคือกำไร

- “...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”
- จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้

17.การพึ่งตนเอง

- การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรง พอที่จะดำรงชีวิตต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด
- ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป...”

18. พออยู่พอกิน

- การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสำเร็จความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้ เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกภาคของประเทศ ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง

- “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ

20.ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

- “...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่
มักง่าย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่
สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่น
เท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญ ยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็น
ประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่
๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๒
- “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย
ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ มากกว่าผู้ที่มี
ความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...”
พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๓๓

21.ทำงานอย่างมีความสุข

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร

- การจะทำการใดๆ นั้น อาจจะต้องเจออุปสรรคมากน้อยเป็นเรื่องธรรมดา แต่หากเรายอมแพ้แล้วก็คงจะไม่สามารถก้าวข้ามปัญหานั้นไปได้ ฉะนั้นแล้วเราควรมีความเพียรพยายามซึ่งจะช่วยให้เราเผชิญหน้ากับความทุกข์ยากต่างๆ และจะผ่านพ้นไปได้

23. รู้ รัก สามัคคี

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีคุณค่าและมีความหมายลึกซึ้ง สามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย
- **รู้:** การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา
- **รัก:** คือ ความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ คือ การสร้างฉันทะ
- **สามัคคี:** การที่จะลงมือปฏิบัติควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

